

HOLLAND
FESTIVAL 2018

Ensemble Rhoum El Bakkali

HADRA
CHEFCHAOUNIA

INFO

WO 20 JUNI 2018
WED 20 JUNE 2018

aanvang starting time
20:30
8:30 pm

locatie venue
De Meervaart, Blauwe Zaal

duur running time
1 uur, geen pauze
1 hour, no interval

inleiding introduction
door by Hassan Bakkali
19:45
7.45 pm

CREDITS

koor chorus
Rhoum El Bakkali
Asmae El Ferroun
Wijdan Achikhan
Mariam El Hossaini
Souad Chahboun
Charifa Akchouch
Houda Ressouni
Asmae Ahlal
Khouloude Aoulad Haidour
Maryam Ben Ayad
Majda Ghalouli
Kamar Ahlal
Loubna Ben Maimoun

MEER MORE HADRA

za 23 juni, 17:00
Sat 23 June, 5 pm
Het Concertgebouw

Holland Festival Proms: Jalasat Rouhiya
Ensemble Rhoum El Bakkali
Amsterdams Andalusisch Orkest
Orchestre Temsamani

hoofdbegunstiger

FONDS 21

productiepartner

A
O M
D M
O

coproductie

meervaart:
THEATER | CONGRESSEN | STUDIO

TOELICHTING

De stad Chefchaouen, gelegen in het noorden van Marokko tussen de uitlopers van het Rifgebergte, is het centrum van een rijke en diverse muzikale en poëtische traditie. Een van de meest opmerkelijke vormen daarvan wordt hadra genoemd. Hadra (letterlijk: 'beleving') is als ritueel dat beoefend wordt tijdens spirituele samenkomsten nauw verbonden met het soefisme. Het omvat aanroepingen, lofzangen en gebeden. Het doel is om een staat van extase ('wajd') te bereiken, een staat die beschouwd wordt als de vrucht van de vereniging met de goddelijke aanwezigheid. Als kunstvorm manifesteert hadra zich vandaag de dag vooral tijdens verjaardagen en festiviteiten, zoals tijdens Mouloud, de verjaardag van de profeet Mohammed.

Hadra uit Chefchaouen dateert uit de 16e eeuw en was voorbehouden aan de prestigieuze soefi-orde van de Bakkali. Onder spirituele leiding van meester Sidi Allal Hajj Bakkali, zijn zoon Sidi Mohamed El Hadj en daarna Berreysoul Sidi Ali en Sidi Yahia al-Hindi, heeft deze broederschap een belangrijke erfenis van religieuze leefregels en gedichten en populaire liedjes nagelaten. Een van de meeste opvallende figuren uit deze lijn van spirituele meesters is de heilige Cherifa Lalla Hiba Bakkali. Zij riep aan het einde van de 19e eeuw een hadraritueel voor vrouwen in het leven, een traditie die heden ten dage ononderbroken is gehandhaafd.

Deze wonderschone vorm van hadra is nog altijd zeer populair dankzij de toewijding van Rhoum El Bakkali, een jonge moeder uit een charismatische familie, die de huidige bewaker van deze familietraditie is. Ze is de dochter van een sjeik en afgestudeerd in de Arabo-Andalusische muziek (zang en ud) en muziektheorie. In haar werk legt ze de nadruk op de esthetische dimensie van deze spirituele kunst. Regelmatig werkt ze met een groep jonge vrouwen uit de regio rond Chefchaouen om de nalatenschap van deze kunstvorm te verzekeren. Deze vrouwen noemt ze Akhawat el-Fane el-Assil ('Zusters van de pure kunst').

Deze jonge vrouwen ontmoeten elkaar drie keer per week om de kunst van de hadra te beoefenen. Volgens El Bakkali zijn deze sessies zowel volwaardige hadrarituelen als repetities voor de voorstellingen die ze regelmatig geven en waarin ze hun repertoire zingen. El Bakkali zegt dat ze ervoor hebben gekozen om niet op bruiloften te zingen, omdat de feestelijke, profane sfeer niet geschikt is als omgeving voor het repertoire. Wel hebben ze op diverse festivals in Marokko en in het buitenland gestaan.

Rhoum El Bakkali en haar ensemble zetten zich in voor het behoud van dit populaire soefi-erfgoed en doen dit door het levend te houden met nieuwe, creatieve elementen. De teksten van de nummers zijn gebaseerd op Arabisch gedichten van de familie Bakkali en op samaliederen uit het soefirepertoire, gecomponeerd door de meesters van de Arabo-Andalusische klassieke traditie, zoals Ali al-Halabi, Mohammed Abu al-Harraq en al-Shushatri.

Tijdens het concert zijn de zangeressen gekleed in de traditionele Jebalakleding. Sommigen zitten in een halve cirkel op de grond, anderen spelen verschillende slaginstrumenten (bendir, darbuka, tabl, tar, ta'rija). Weer anderen staan en

zingen terwijl ze in hun handen klappen; hun bewegingen – minimaal gechoreografeerd – komen voort uit de extasetechnieken die de hadravrouwen in de loop der tijd hebben ontwikkeld. De soliste (Sana Kallouche) vult met haar hemelse stem de homogene klank van het vrouwenkoor perfect aan. Ze zingt ook a capella en wordt soms begeleid op ud door Rhoum El Bakkali.

De hadrazang begint langzaam en majestueus, versnelt steeds meer en wordt opgezweept door het slagwerk en een hoog joelen van het koor. Het bereikt een hoogtepunt in een extase, die de kern is van de hadra.

OVER DE ARTIESTEN

Zangeres en udspeelster **Rhoum El Bakkali** en haar ensemble uit het Noord-Marokkaanse stadje Chefchaouen hebben zich ten doel gesteld de hadratraditie voort te zetten, zoals die in de zestiende eeuw in haar geboortestreek ontstond. Rhoum El Bakkali stamt af van Sidi Allal Hajj Bakkali, de grondlegger van de Bakkali soefi-orde. Zijn nazaten hebben de traditie tot op heden in ere gehouden. Rhoum El Bakkali heeft zich nu opgeworpen als draagster van dit erfgoed. Ze is afgestudeerd in Arabo-Andalusische muziek en solfège om zich de esthetiek van de hadra zo goed mogelijk eigen te maken. Vanuit die achtergrond draagt ze haar erfgoed over aan een groep jonge vrouwen uit de streek rond Chefchaouen. De vrouwen vormen het ensemble Rhoum El Bakkali. Samen treden ze op tijdens festivals in Marokko zelf, zoals het Festival van de heilige muziek in Fès, Festival Tarab in Tanger, Festival Mawazine in Rabat, maar ook ver daarbuiten, zoals in het Institut du Monde Arabe in Parijs en het Palais des Beaux Arts in Brussel en op festivals gewijd aan soefi-muziek in Konya en Jakarta.

NOTES

The city of Chefchaouen, situated in the foothills of the Rif Mountains in Northern Morocco, is the centre of a rich and diverse musical and poetic tradition, and the hadra is perhaps one of its most remarkable examples. Hadra (literally: 'experience') is a ritual practised during spiritual gatherings associated with Sufism. The form includes invocations, songs of praise, and prayers. The hadra is used to achieve a state of ecstasy or *wajd*, which is a sign of divine presence. As an art form, hadra today is primarily practiced during celebrations and at other festivities, most notably during Mouloud, the birthday of the prophet Mohammed.

The hadra from Chefchaouen dates from the 16th century. It was practised exclusively by the prestigious Bakkali Sufi order. This brotherhood left behind a significant legacy of religious precepts, poems and popular songs: first under the spiritual guidance of master Sidi Allal Hajj, then under his son, Sidi Mohamed El Hadj, followed by Berreyssoul Sidi Ali and Sidi Yahia al-Hindi. One of the most notable figures within this lineage of spiritual leaders was the divine Cherifa Lalla Hiba Bakkaliya, who, towards the end of the 19th century, began adapting the hadra ritual for women. This tradition has continued uninterrupted to the present day.

This extraordinary form of hadra is still very prevalent, thanks to the dedication of its current champion, Rhoum El Bakkali, a young mother from a charismatic family. The daughter of a sheikh, she holds a degree in Arabic-Andalusian music, majoring in voice, oud, and music theory. In her work, she focuses on the aesthetic dimensions of this spiritual art form. She regularly works with a group of young women from the Chefchaouen region, hoping to preserve the future of this legacy. These women she calls Akhawat el-Fane el-Assil ('Sisters of the pure art').

These young women, come together three times a week to practice the art of the hadra. According to El Bakkali, these sessions are both full-fledged hadra rituals as well as rehearsals for the many performances where they present their repertoire. El Bakkali explains that the group has chosen not to perform at weddings because the secular, festive atmosphere would not be suitable for their repertoire. They have however appeared at various festivals both in Morocco and abroad.

Rhoum El Bakkali and her ensemble are committed to preserving this popular form of Sufi heritage: they aim to keep the art form alive with the addition of new, creative elements. The texts of the songs are based on Arab poems by members of the Bakkali family, as well as music from Sufi Sama repertoire composed by such masters of the Arabic-Andalusian classical tradition as Ali al-Halabi, Mohammed Abu al-Harraq or al-Shushatri.

During performances, the singers wear the traditional attire of the Jebala people. Some sit in a semi-circle on the floor, while others play various types of drums (bendir, darbuka, tabl, tar, ta'rija), or stand and sing while clapping their hands; their movements – lightly choreographed – are derived from the ecstasy techniques passed down by hadra women through the years. The heavenly voice of soloist (Sana

Kallouche) perfectly complements the well-blended sound of the female choir. She sometimes sings alone (a cappella), or accompanied by Rhoum El Bakkali on the oud.

Hadra singing begins in a stately tempo, and, urged on by the drums and high-pitched cries of the choir, it gets increasingly faster until it reaches a climax of ecstasy, the heart of the hadra.

ABOUT THE ARTISTS

Singer and oud player **Rhoum El Bakkali** and her ensemble, from the small Northern Moroccan city of Chefchaouen, are dedicated to preserving and carrying on the hadra tradition in its purest form as it was performed in the sixteenth century. Rhoum El Bakkali is a descendant of Sidi Allal Hajj Bakkali, the founder of the Bakkali Sufi order. His descendants have honoured and preserved the tradition to this day. Rhoum El Bakkali has devoted her life to carrying on this tradition. She studied Arabic-Andalusian music and music theory, to better understand the aesthetics of the hadra. This background helps her in passing on her legacy to a group of young women from the Chefchaouen region who form the Rhoum El Bakkali ensemble. They perform in Morocco and farther afield, including at the festival of sacred music at Fès, Festival Tarab in Tangiers, and Festival Mawazine in Rabat. They have also appeared abroad at the Arab World Institute in Paris, the Beaux Arts Palace in Brussels, and at other festivals devoted to Sufi music in Konya and Jakarta.